

دۆزىنەوەي گازى سرووشتى چ واتاپەكى بۇ توركىا ھەپە؟

24-08-2020

نۇوسىرەكان

ناوهندى لېكۆلىنەوەي روودداو

کورتە : رۆزى ھەينى رەجب تەب ئەردۇغان، سەرۆككۆمارى تۈركىيا دۆزىنەوەي 320 مiliar مەترى سىجا گازى سرووشتى لە دەرياي رەش راڭەياند و جەختى لەوە كرددوھ كە لە سالى 2023 دەست بە بەرھەمھىنانى ئەو گازە دەكەن.

عومه‌ر ئەممەد |

روزى هەينى رەجەب تەبب ئەردۇغان، سەرۆككۈمارى تۈركىيا دۆزىنەوەي 320 مiliار مەترى سىنجا گازى سرووشتى لە دەربىاي رەش راڭەياند و جەختى لەوە كىرددوھ كە لە سالى 2023 دەست بە بەرھەمھىنانى ئەو گازە دەكەن.

سەرەپاي ئەوهى كە سەرۆككۈمارى تۈركىيا دۆزىنەوەي گازى سرووشتى لە دەربىاي رەش وەك مزگىننېيەكى گەورە بۇ گەل تۈركىيا ناوزەتكەردى و ھەۋىدا بەمەبەستى سیاسى ئۇ رۇودادوھ زۇر گەورە بکات، بەلام بۇ زانىنى گۈنگى و گەورەيى ئەو دەستكەوتە، دەبىت چاولە كاردانەوەي بازارى تۈركىيا بىكەين دواي بلاابۇونەوەي ئەو ھەوالە.

لە راستىدا لە رۆزى هەينى، دوايىن رۆزى داخستنى بازار لە ھەفتەي راپردودا، بەھاى لىرىھى تۈركىيا پېنىش راڭەياندىنى ھەوالى دۆزىنەوەي گازى سرووشتى ئاراستەي بەرھە بەرزوونەوە بۇو، بەلام دواي راڭەياندىنى ھەوالەكە، ئاراستەي دابەزىنى گەرتهبەر و بەریزەي 0.6٪ دابەزى. بۇرسەي ئىستەنبۇوللىش ھېننە سوودى لە بلاابۇونەوەي ھەوالى دۆزىنەوەي گازى سرووشتى لە تۈركىيا نەبىنى.

بەھاى پېنىيىنى بۇرسەي ئىستەنبۇول، رۆزى هەينى بە ریزەي 1.8٪ دابەزى. لەوەش سەرنجراكىيىشتر دابەزىنى بەرچاوى بەھاى پېنىكى كۆمبانىاكانى بوارى وزھى تۈركىيا وەك توپراش، ئەكاس ئىنېرىجى و ئاي ڭاز بۇو.

لە راستىدا بازارەكانى تۈركىيا چاوهەوانى دۆزىنەوەي قەبارەيەكى زىاتر لە گازى سرووشتى بۇون و خۇبىان بۇ ئەوه ئامادەكردبوو، بەلام مزگىننېيەكەي سەرۆككۈمارى تۈركىيا بېھىيوايى كردىن. ھەرچەندە دۆزىنەوەي گازى سرووشتى بۇ ۋلاتىكى وەك تۈركىيا كە سالانە 45 مiliار پېنى سىنجا گاز دەسووتىنىت رۇوداونىكى گەورەيە. تۈركىيا سالانە بېپىنى نزخى گازى سرووشتى لە نىيوان 35 مiliار تاوهەكى 60 مiliار دۆلارى بۇ ھاوردەكردنى گازى سرووشتى ڈەرجىردووھ.

دۆزىنەوەي ھەر بېرىك گازى سرووشتى كە لەرۇوي ئابوورىيەو شىاوى دەرهەننان بېت، ھەوالىكى خۇشە بۇ تۈركىيا بەتاپىھەتى لە بەرئەوەي كە ئەو ۋلاتە رۇوبەرۇوی ڪورتەھىنانىكى گەورەي بازىغانى بۇوەتەوە كە بەشىكى زۆرى بۇ ھاوردەكردنى گازى سرووشتى دەگەرپەتەوە.

تۈركىيا بۇ دابىنكردنى پېنداويسىتىيەكانى بە گازى سرووشتى بە توندى پېشى بە ھاوردەكردنى گازى سرووشتى لە ئىران، روسىيا و ئازەرباجان و ھەرھەنە ھاوردەكردنى گازى شلکراو لە ھەندى لە ۋلاتانى ئەفرىقى و ھەتھەر بەستووھ. بەلام بەرددەرام ئارەزۇوی دۆزىنەوەي گازى سرووشتى لە كەنارە ئاوېيەكانى خۇي لە دەربىاي رەش و دەربىاي مەدىتەرانە ھەبۇوھ.

لە دوو سالى راپردووھ تاوهەكى ئىسىتا، 3 كەشتى تايىھەت بە دۆزىنەوەي نەوت و گازى لە ناو دەربىاكان ناردۇوھەتە كەنارە ئاوېيەكانى و بە ھەرچەشىنىكى بېت دەھەنەت بىسەلمىننەت كە خاوهنى يەدەكى نەوت و گازى سرووشتىيە.

كەشتى فاتح كە لەسالى 2018 نىئىدراوەتە دەربىاي رەش، دواي ھەلکۈلىنى 4525 مەتر توانى بە سەرەركەه تووپى كىلگەي، گازى تونا-1 بەدۆزىنەوە كە بېپىنى كۆمبانىا نەوتى تۈركىيا، TPAO، تىكىرا بەبىرى 2 مiliار بەرمىل ھاوتاى نەوت، يەدەكى گازى سرووشتى لە خۇ دەگرېت.

TPAO دەلىت دۆزىنەوەي تونا-ائەو دەسەلمىننەت كە كۆمبانىا كە تواناى ھەيە لە ئاوه قۇولەكاندا بە دواي سەرچاوهەكانى وزھەدا بگەرېت. سەرەپاي ئەوهش تۈركىيا خاوهنى ھېچ ئەزمۇننېكى بەرھەمھىنانى گازى سرووشتى يان نەوتى خاونىيە لە ناو دەربىادا. ھەربۇيە ئەو ۋلاتە بۇ ئەوه سوود لەو يەدەكى گازى سرووشتىيە بېننەت دەبىت داواي يارمەتى لە كۆمبانىا نىيۇدەولەتىيەكانى ئەو بوارە بکات.

كۆمبانىا TPAO ھېشىتا رايىنەگەياندۇو كە لەو يەدەكە دەتowanىت چ بېنىكى بەرھەمھىنانىت، ھۆكارەكەشى ئەوهىيە كە رەنگە خودى ئەو كۆمبانىا يەھىشىتا نەتowanىت ئەو ریزەدە ديارىبىكەت كە قابلى بەرھەمھىنانە دەكىرىت بکرىتە سەرمایە.

دۆزىنەوە پەرەپىدانى گازى سرووشتى لە ناو دەربىا يەكىنە كە كارە تەكىنېكىيە ئەستەمەكان. سەرمایە و شارەزايىيەكى گەورەي دەۋىت كە تەھەددىيەكى گەورەيە بۇ تۈركىيا بتوانىت بە سەرەيدا ژال بىت.

تۈركىيا يەكەم ولىت نىيە كە لە دەربىاي رەش بە دواي گازى سرووشتى دەگەرېت. پېشىتەر كۆمبانىا رۇوسنەفت لە كەنارە ئاوېيەكانى رۇوسىيا

له دهريای رهش بهدواي گازى سروووشتى گەپاوه و دهستى نەكەوتتووه. له راستىدا ٨ سال لەمەبەر له كەناره ئاۋوبىيەكانى رۆمانيا كىلىڭەي گازى نىپتۇن لەلايەن كۆپانىيائى ئىكىسۇن مۇبىلى ئەمرىكى و پېتەمى رۆمانيا دۆزرايەوە كە نزىكە لە كىلىڭەي تونا-ا، بەلام ھىشتا پەرە بە و كىلىڭە گازىيە نەدراوه و نەگەيشتۈوهە قۇناخى بەرھەمھىئىنانى بەرچاوا.

لەلايەكى دىكەوە نىرخ نەوت و بەتاپىهەتى گازى سروووشتى لەسەر ئاسىتى جىهاندا گەپشتوونەتە نىزەتىن ئاسىتى خۇى، بۆيە جەنگە لەپۇووی تەكىنىكى، لەپۇوو دارابىشەوە پەرەپېدانى كىلىڭەي تونا-ا بۇ تۈركىيا ئاسان نابىت و ئەستەمە تۈركىيا بىنوانىت لەپۇوو دارايى و تەكىنىكىيەوە ھاوبەشىكى گۈنجاو بۇ ئەو كارە بدۇزىتەوە.

سەرەپاى ئەو ئاسىتەنگانە، ئەو يەددەكە لە گازى سروووشتى كە لە تۈركىيا دۆزراوەتەوە بەراورد بە قەبارەي ئەو گازى سروووشتىيە كە لە ھەرىيەكە لە ولاتانى ئېرەن و رووسيا و ئازەربايجان و ھەرېمى كوردستان ھەيە، يەددەكى ئەوەندە بەرچاوا نىيە. لەبەر ئەوەش پېشىپىنى ناكىرىت دۆزىنەوەي كىلىڭەي تونا-ا بە كەردىي گۆرانكارىيەكى بەرچاوا لە تۈركىيا درووستېكەن و تۈركىيا تەنانەت دواي سالى 2023 كە رايگەياندوووه گازەكە بەرھەمەھىنەت ھەر ناچارە وەك سالانى پېشىر لە ھاوردەكەردنى گازى سروووشتى بەرەدەوام بىت.

دۆزىنەوەي كىلىڭەي تونا-ا و ئەو تەكەرەنەي، كە تۈركىيا لە پەرپېدانى ئەو كىلىڭەيە روبەپۇوپان دەبىتەوە، جارىيەكى دىكە گەنگى كىلىڭە گازىيەكانى ھەرېمى كوردستان بەبىردىھەنېنېتەوە كە لەسەر وشكايىن و دەكىرىت بە تىچۇوويەكى زۆر كەمتر پەرەيان پېندرىت.

بەپىنى كۆمپانىيا راوىزكارييە سەرەپەخۇكان، ھەرىيەنى كوردستان خاوهنى 3 تىرىليون يەدەكى گازى سروووشتىيە و قەبارەي ئەو گازىي كە لە ھەرىيەنى كوردستان ھەيە ھاونەرەيە لەكەل ستانداردە جىهانئىيەكان بۇ ئەوەھى و بەرھەنەنەن گەورەي تىدابكىرىت و گۈنجاوه بۇ ئەوەھى لەرنىڭە بۇرۇيەوە ھەناردىھى تۈركىيا و ولاتانى دىكەي ئەورۇوپى بکرىت.